Література

1. Стиценко Т. Є., Пронюк Г. В., Сердюк Н. М., Хондак І. І. «Безпека життєдіяльності»: навч. посібник / Т. Є Стиценко, Г. В. Пронюк, Н. М. Сердюк, І. І. Хондак. Харків: ХНУРЕ, 2018. 336 с.

УДК 330.131.

ОЦІНКА РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ПЛАНУВАННЯ, ПРАКТИЧНІ ДІЇ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ

Курепін В. М.

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

kypins@ukr.net

На підприємстві робота з охорони праці повинна ґрунтуватися на виявленні наявних ризиків з метою недопущення виробничого травматизму. Планомірне покращення умов на робочих місцях повинно відбуватися за рахунок підвищення безпеки праці, оцінки ризиків, своєчасним, якісним планування заходів з охорони праці. Ризиками треба управляти, для цього повинне бути управління охороною праці [1, с. 98]. Ефект її діяльності буде полягати в усвідомленні дійсного стану охорони праці та обізнаності у проблемах та невідповідностей, які виникають на робочих місцях, розбіжностях існуючого стану з безпеки та гігієни праці з вимогами нормативно-правових актів з охорони праці підприємства.

Діяльність у будь якому напряму на підприємстві відбувається за планом роботи. У своїй діяльності роботодавець при плануванні роботи має враховувати питання з охорони праці. У цьому плані роботодавець відображає заходи щодо організації та вдосконалення заходів охорони праці на робочих місцях та в цілому по підприємству. Такий план може відображати загальну політику у галузі охорони праці, але може бути детальним та конкретним планом роботи.

До плану включаються визначені потреби розвитку охорони праці, які були виявлені за допомогою оцінки ризиків. Для здійснення вимог забезпечення безпеки та збереження здоров'я персоналу підприємства до планів роботи вносять дієві на практиці заходи, також включають заходи, які направлені на усунення недоліків у методах виконання робіт, бажано включити основні напрямки розвитку, як підприємства, так і з питань охорони праці.

Планування оцінки ризиків є основою будь якої роботи, зокрема з питань охорони праці. Добре спланована оцінка легше та швидше виконується [2, с. 57]. Вважаємо, виконання роботи з оцінки ризиків буде більш дієвим та

якісним при своєчасному та акуратному плануванні, особливо якщо оцінка ризиків на підприємстві виконується вперше.

Керівник (роботодавець) підприємства ухвалює рішення про початок оцінки ризиків та дає розпорядження (наказ) на її виконання. Зобов'язання керівництва в оцінці ризиків означає: вжити практичних дій для забезпечення успіху оцінки ризиків; задіяти при оцінки ризиків необхідні ресурси підприємства; здійснити виконання практичних заходів, які виявлені за результатами оцінки; забезпечити безперервність у роботі з управління ризиками.

Роботодавець відповідальний за оцінку ризиків та безпеку на робочих місцях [3, с. 18]. Його дій повинні бути направлені на забезпечення необхідних ресурсів для оцінки ризиків; визначення завдань, які будуть пов'язані з оцінкою ризиків, визначити відповідальних осіб для виконання усіх робіт. У ході таких робіт необхідно визначити зміст завдань, відповідальність, права та ресурси, що використовуються під час виконання заходів та завдань.

Оцінка ризиків є комплексним завданням для всього персоналу підприємства [4, с. 56]. Завдання по оцінки ризиків виконуються різними групами (підрозділами), головне дотримання загального принципу групової роботи – Р-Ф-П (роботодавець, фахівці, працівники). Робота за таким принципом забезпечує ефективну роботу у який беруть участь, як керівники, так і фахівці та працівники підприємства. Принцип Р-Ф-П не зобов'язує всіх учасників групи оцінення ризиків, діяти одночасно, виконувати однаковий обсяг роботи. Однак, при роботі групи повинні бути: відправна точка принципу; єдина мета; конкретні зобов'язання сторін і плідна робота.

Оцінка ризиків на підприємстві можна здійснити силами діючої служби охорони праці, або відділу відповідального за розвиток виробництва. Найкращим варіантом при якому досягається максимальний результат, це об’єднана співпраця служби охорони праці підприємства та відділу який відповідає за розвиток виробництва. Утворюється спільна оціночна група, найбільш ефективною буде робота групи із 3-5 осіб. Зрозуміло, для забезпечення організації дій обирається/призначається її керівник. Він повинен бути контактною особою та здійснювати зв'язок з керівництвом і персоналом підприємства.

Дуже важлива участь працівників підприємства в оцінці ризиків [5, с. 296]. Цінним є їх досвід, тому принцип Р-Ф-П дієвим. Саме при такому принципі оцінюються саме ті ризики, які необхідно мімінізувати для персоналу. Підставою прислухатися до думки працівників є те, що ця робота повинна бути прозорою та відкритою,зокрема у використанні коштів, необхідних для виконання намічених заходів.

Представником від тих, хто працює може бути уповноважена особа з охорони праці будь-якого структурного підрозділу, відповідальна особа з охорони праці підприємства, представник, обраний та уповноважений трудовим колективом або будь-хто з працівників, який має достатній досвід в оцінці умов праці. Важлива участь при оцінки ризиків на робочих місцях

присутність працівників місця яких оцінює експертна група. При оцінки ризиків надається можливість самим працівникам розповісти про небезпеки, які виникають під час виконання робіт.

Якщо роботодавець немає достатньої інформації про методи та форми оцінці ризиків на підприємстві, відповідно до Закону України «Про охорону праці» він має використати фахівців з безпеки. Це можуть бути спеціалісти служби охорони праці підприємства, або сторонні фахівці з оцінки ризиків [6, с. 70]. При оцінці ризиків, на першому етапі його проведення, часто використовують метод анкетування. Його можно проводити силами персоналу підприємства. А після обробки даних анкетування вже визначитися про необхідність більш детального аналізу та допомоги сторонніх фахівців.

Спеціалістів використовують для більш детального аналізу, проведенні вимірювань у найважливіших зонах ризику, доповнення і уточнень проведеної персоналом підприємства оцінки ризиків на робочих місцях, складанні звітів. Спеціалісти безпеки можуть бути задіяні у визначені особливих ризиків, таких ризики при використанні шкідливих та небезпечних хімічних речовин; ризики, які пов'язані з психічними навантаженнями тощо. Небажано процедуру оцінки ризику на робочих місцях довіряти лише одним фахівцям [7, с. 56], повинна бути корпоративна робота всього колективу підприємства. Але представників служб безпеки/сторонніх спеціалістів бажано обов’язково включати при оцінці значущості визначених небезпек, та де вони є безперечно компетентними (служба медицини та гігієни праці тощо). Їхня компетентність необхідна при проведенні заходів та їх виборі.

Існують різні способи оцінки, керівники та фахівці підприємства обирають найкращий спосіб оцінки ризиків. Звісно, віддавати перевагу треба способам роботи, які на практиці є найбільш ефективними та дієвими. Один з методів оцінки ризику часто використовується роботодавцями та фахівцями з оцінки ризику [8, с. 14]. Найбільш досвідчені фахівці використовують поетапний метод, коли гнучко поєднаний у часі оцінка ризику поєднується з виконанням іншої роботи. За таких умов не передбачається зупинки технологічного процесу виробництва.

Багато чого при оцінки ризиків на робочих місцях залежить від керівника групи, це підбір складу групи, визначення необхідних методів та приладдя для оцінки, визначення необхідності навчання для членів групи та організація відповідного навчання тощо. На практиці керівнику групи необхідно у співпраці з роботодавцем з'ясувати, як саме буде здійснена оцінка ризиків на підприємстві. Альтернативні способи є, розглянемо їх:

1. Самостійна оцінка ризиків групою. Цей метод придатний для невеликих ділянок із малою кількістю робочих місць. На місці проведення оцінки ризиків, група визначає принципи оцінки та способи її виконання, за потреби члени групи інтерв'ють працівників для отримання необхідної інформації. Вся робота виконується силами лише групи.

2. Координаційна група оцінки ризиків. Така група призначає групу, яка буде працювати над оцінкою ризиків на робочих місцях, за потребами

перерозподіляє роботи та обов’язки по іншим групам. Члени координаційної групи можуть передавати свої знання та методи проведення оцінки ризику представникам інших груп, які проводять таку роботу безпосередньо на робочих місцях, координуючи їхні дії не перебуваючи на місці подій.

Завданням координаційної групи є допомога в організації оцінки ризиків, формулювати завдання, ставити проблемні запитання, підбивати підсумки та розробляти пропозиції щодо потреб у заходах при проведені оцінки ризиків. Завдання розподіляються таким чином, що б самі працівники виявляли небезпеки, а робоча група оцінювала величину ризику і визначала необхідні заходи. Такий метод придатний для великих виробничих площ з великою кількістю робочих місць та робочих місць [9, с. 59], які розкиданих по різним ділянкам підприємства.

3. Опитування та особисті оцінки. Особиста оцінка складається за особистим спостереженням за допомогою закритого опитування, або відкритої оцінки на місцях. Опитування частіш застосовують при визначенні ризику, де у роботі працівників присутні психологічні навантаження [10, с. 19]; коли взаємини в робочому колективі напружені та немає можливості провести між робітниками обговорення питань у групі. Особи, які проводили опитування, представляють результати на обговорення експертної групи. Результати обговорюються, уточнюються проблеми, які виникли, йде пошук взаємоприйнятних рішень.

Зрозуміло, при оцінці ризиків необхідно якомога об'єктивніше оцінювати різні об'єкти та фактори небезпеки, вишукувати для виявлених недоліків найбільш адекватні заходи щодо їх усунення. Небезпеку для повної кваліфікованої оцінки ризиків становлять початкові та оціночні протиріччя, зосереджена увага на незначних деталях, недооцінка та/або переоцінка ризиків.

Наголошуємо, оцінка ризиків виконується на підприємстві з метою поліпшення умов праці на робочих місцях. Полегшує виконання завдань з оцінки ризиків правильне визначення та постановка цілей [11, с. 78], яка дозволяє фахівцям зосередитися на оцінці об’єктів, які були визнанні для вивчення. Реалістичність при встановленні цілей необхідна, вона дозволяє з великої кількості пропозицій щодо заходів, обрати одну або декілька, але ту/ті, яку можна виконати.

Отже, оцінка ризиків одразу не вирішує всі проблеми охорони праці на підприємстві. За допомогою оцінки ризиків з'ясовують, які із заходів є першочерговим у цьому випадку. Рішучість керівництва та ініціативність персоналу тут недостатні, для виконання оцінки ризиків потрібна достатня кількість ресурсів. Коли, як і кількість задіяних ресурсів визначають на початку роботи з оцінки ризиків. Для того, щоб уникнути розбіжності та невизначеності під час роботи експертних груп, які оцінюють ризики, слід ретельно планувати всі етапи проведення експертних робіт

Література

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах // Проблеми та перспективи розвитку охорони праці: матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів: ЛДУ БЖД, 2022. С. 97-99. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713.

2. Іваненко В. С. Деякі методи оцінки професійних ризиків // Сучасні підходи до охорони праці в закладах професійної освіти: матеріали Усеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, Біла Церква, 26 жовтня 2022 р. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН УКРАЇНИ, 2022. С. 55-59.
URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12472.

3. Пряслова Н. М. Працювати, не можна зупинятися: страхування бізнесу під час воєнного стану // Трансформація страхового ринку України в світлі сучасних економічних викликів: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Миколаїв, 18-19 квітня 2023 р. Миколаїв: МНАУ, 2023. С. 16-19.
URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13437

4. Курепін В. М. Оцінка ризиків: критерії оцінки та їх вплив на профілактику виробничих ризиків // Охорона праці: освіта і практика. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці: зб. наук. праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків та XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. 11 травня 2023 р. Львів: ЛДУ БЖД, 2023. С. 56-58.
URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14161.

5. Іваненко В. С. Комплексна безпека підприємств агропромислового комплексу, як складова система управління // Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україн : матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів, м. Львів, 19 лютого 2021р. Львів: Львівський торговельно-економічний університет, 2021. С. 295 – 297.
URL:http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8880.

6. Іваненко В. С. Залучення фахівців сторонніх служб для проведення оцінки ризиків на робочому місці // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). К.: НУБіП України, 2023. С. 69-71. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15935.

7. Курепін В. М., Пряслова Н. М. Оцінка ризиків на робочому місці – підхід для малих і середніх підприємств // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ: НУБіП України, 2023. С. 55-57. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15930.

8. Дідняк А. В. Моделі оцінки ризику об'єктів господарювання: відмови і наслідки // Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни: матеріали 35-ї студентської науково-теоретичної конференції. 22-24 березня 2023 р м. Миколаїв, Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв: МНАУ, 2023. С. 12-16. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13816.

9. Курепін В. М. Практичні аспекти керування професійними ризиками на підприємствах // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). К.: НУБіП України, 2023. С. 57-60 с. URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15933

10. Іваненко В. С. Стресостійкість, як вид психологічної особистості // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості: тези доповідей за результатами тематичного

«круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 18-20. URL: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12066.

11. Лотарєва Д. Використання інноваційних технологій та методів управління виробничими процесами за допомогою штучного інтелекту // Молодь, наука, бізнес: матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ.освіти і мол.учених, 5-6 жовтня 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 77-80.
URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11860.

УДК 621.3:331.4

ВПЛИВ ЗМІН У ПОРЯДКУ РОЗСЛІДУВАННЯ НА СТАТИСТИКУ ВИРОБНИЧОГО ТРАВМАТИЗМУ В ЕНЕРГЕТИЦІ

Кузьменко О. О., к.т.н., ст. наук. співроб.,
Olena.Kuzmenko@khpi.edu.ua
Василенко М. О.
vasylenko1904@gmail.com
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків

Перший документ щодо порядку розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві був прийнятий в незалежній Україні у 1993 році [1]. На протязі наступних років по мірі накопичення досвіду вносилися зміни і затверджувалися нові положення з розслідування у 2001, 2004 та 2011 [2] роках. Останній документ «Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві» (далі – Порядок) був прийнятий у 2019 році [3].

Зміни, що вносилися, стосувалися багатьох питань – складу комісій з розслідування, причин нещасних випадків, визначення випадків, що підлягають розслідуванню комісіями, які створені за наказом роботодавця чи Держпраці (спеціальне розслідування), термінів розслідування, форм протоколів, визначення випадків пов'язаних і непов'язаних з виробництвом тощо.

Порівняльний аналіз змін складу комісій на протязі 1993-2019 років наданий у роботі [4], а змін в класифікаторі причин нещасних випадків – в роботі [5-7]. Так, якщо НПАОП 0.00-6.02 -11 [2] передбачав 3 групи причин: технічні, організаційні та психофізіологічні, то в Порядку [3] додали четверту групу – техногенні, природні, екологічні та соціальні причини (далі – техногенні причини), до якої віднесли викиди небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин; контакти з представниками тваринного та рослинного світу; стихійні лиха (метеорологічні, топологічні та тектонічні катастрофи – землетрус, зсув, селі, снігові лавини, повінь, ураган, просідання і зсув ґрунту тощо); гідрометеорологічні явища (мороз, ожеледь, ожеледиця,